

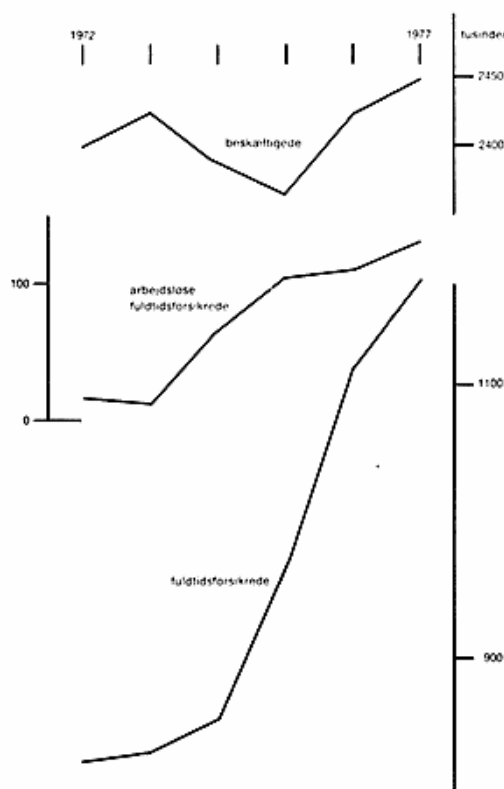
Kommentarer

Om arbejdsmarked og betalingsbalance: En kommentar

Niels Blomgren-Hansen og Jørgen Petersen har i dette tidsskrift (1977, 375-94) publiceret en overordentlig interessant analyse af den danske betalingsbalances udvikling 1958-1976. Imidlertid må man se med stor skepsis på to af de konklusioner, der drages af undersøgelsen, nemlig vedrørende effekten på betalingsbalancen af dels arbejdsløshedens omfang, dels forholdet mellem dansk og udenlandsk lønniveau.

For så vidt angår ledigheden (som, invers, indikator for den indenlandske aktivitet), kan det anses for utvivlsomt, at dens betydning for betalingsbalancen undervurderes betydeligt; medens det vedrørende det relative lønniveau kun skal hævdes, at det ikke er tilladeligt ud fra den økonometriske analyse at drage nogen konklusion.

Vedrørende ledighedens indflydelse. At denne formentlig undervurderes, gør forfatterne selv opmærksom på, idet de henviser til, at de seneste års stærke forøgelse af den registrerede ledighed giver et overdrevent billede af konjunkturtilbageslaget, og at følgende inddragningen af disse år i analysen reducerer den estimerede, varige effekt af større ledighed. At dette forbehold er velbegrunderet fremgår af den her vedføjede figur 1, der for årene 1972-1977 viser antallet af beskæftigede iflg. beskæftigelsesunder-

FIGUR 1.

søgelserne (hvis tal harmonerer med fastpris-BNP-opgørelserne), antallet af arbejdsløse fuldtidsforsikrede i oktober hvert af årene (tallene afviger kun ubetydeligt fra de af NBH & JP benyttede halvårstal), samt antallet af fuldtidsforsikrede, ligeledes i oktober hvert år. At ledighedstallene for sidste del af perioden således giver et stærkt misvisende billede af aktiviteten er særlig

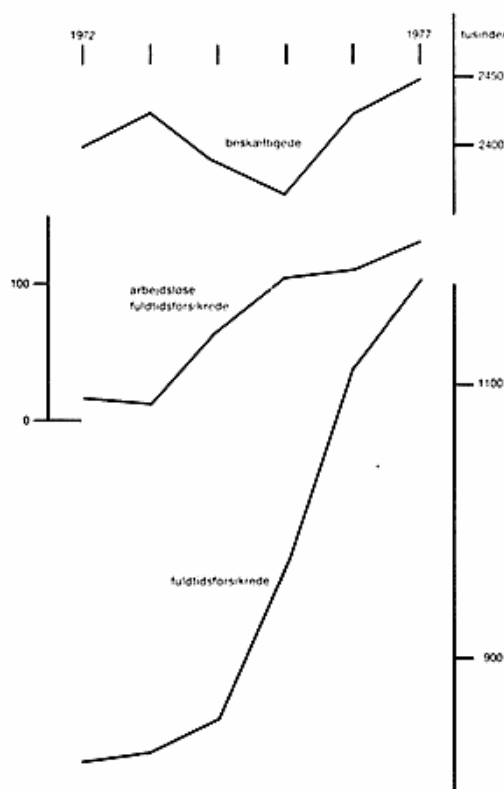
Kommentarer

Om arbejdsmarked og betalingsbalance: En kommentar

Niels Blomgren-Hansen og Jørgen Petersen har i dette tidsskrift (1977, 375-94) publiceret en overordentlig interessant analyse af den danske betalingsbalances udvikling 1958-1976. Imidlertid må man se med stor skepsis på to af de konklusioner, der drages af undersøgelsen, nemlig vedrørende effekten på betalingsbalancen af dels arbejdsløshedens omfang, dels forholdet mellem dansk og udenlandsk lønniveau.

For så vidt angår ledigheden (som, invers, indikator for den indenlandske aktivitet), kan det anses for utvivlsomt, at dens betydning for betalingsbalancen undervurderes betydeligt; medens det vedrørende det relative lønniveau kun skal hævdes, at det ikke er tilladeligt ud fra den økonometriske analyse at drage nogen konklusion.

Vedrørende ledighedens indflydelse. At denne formentlig undervurderes, gør forfatterne selv opmærksom på, idet de henviser til, at de seneste års stærke forøgelse af den registrerede ledighed giver et overdrevet billede af konjunkturtilbageslaget, og at følgende inddragningen af disse år i analysen reducerer den estimerede, varige effekt af større ledighed. At dette forbehold er velbegrunderet fremgår af den her vedføjede figur 1, der for årene 1972-1977 viser antallet af beskæftigede iflg. beskæftigelsesunder-

FIGUR 1.

søgelserne (hvis tal harmonerer med fastpris-BNP-opgørelserne), antallet af arbejdsløse fuldtidsforsikrede i oktober hvert af årene (tallene afviger kun ubetydeligt fra de af NBH & JP benyttede halvårstal), samt antallet af fuldtidsforsikrede, ligeledes i oktober hvert år. At ledighedstallene for sidste del af perioden således giver et stærkt misvisende billede af aktiviteten er særlig

uheldigt, fordi de høje ledighedstal i disse år må indgå med stor vægt i resultaterne for hele estimationsperioden.

Hertil kommer et andet forhold, der ligeledes tenderer at afsvække den beregnede betalingsbalanceeffekt af større ledighed. Fra og med 1975 har aktivitetsniveauet i udlandet været væsentligt lavere end i nogen tidligere del af den analyserede periode. At betalingsbalanceunderskuddet (DFOL) herved er blevet forøget er utvivlsomt. Men, som forfatterne med beklagelse nævner, indgår i NBH - JP-modellen ingen variabel repræsenterende den internationale konjunktur. Konsekvensen er, at medens modellen inkluderer (med overdrivende tal) ledigheden, hvorfra udgår en DFOL-reducerende effekt, mangler den modsatrettede effekt af den internationale recession 1975 ff.

Det er formentlig korrekt, at det med anvendelse af en summarisk – for summarisk – en-ligningsmodel ikke er muligt at opnå tilfredsstillende estimation af den internationale konjunkturs indflydelse på betalingsbalancen. Dog er resultaterne måske knap så negative, såfremt man som indikator for den internationale konjunktur anvender den internationale handel i stedet for sammenvejede BNP-tal el. lign. indikatorer for aktiviteten i udlandet. Og videre: selv om man ved inddragning af en relevant indikator for den internationale konjunktur kun opnår resultater, der ikke kan passere sædvanlig signifikanstest, bør den pågældende variabel dog medtages i analysen, såfremt den estimerede relation er økonomisk meningsfuld, af plausibel styrke, og samtidig den estimerede effekt af andre variable derved modificeres i med økonomisk teori konsistent retning.

På baggrund af det her anførte er det en

anledning til forundring, men dog vel næppe tilfredshed, at NBH & JP – som berettet i deres indlæg nedenfor – finder, at den estimerede relation mellem ledighed og DFOL kun i ganske ringe grad påvirkes af, om estimationsperioden inkluderer eller ikke inkluderer de seneste år af 1970'erne. Selv hvis arbejdsløshedstallet ikke var misvisende som indenlandsk aktivitetsindikator, ville man vente, at det i resultaterne kunne spores, at de senere års forhøjede dagpengeniveau har afsvækket effekten af større ledighed på betalingsbalancen.

Den nærliggende forklaring på de af NBH & JP nedenfor rapporterede forbløffende resultater er, at en eller flere af de øvrige i analysen indgående variable – ved et utilsigtet lykketræk – fungerer som korrektionsfaktor til arbejdsløshedsvariablen. Inspektion af figur 1 (p. 379 i NBH & JP, 1977) fører til den formodning, at det er rentevariablen (IL - I\$), der fungerer som sådan korrektionsfaktor. I forvejen er denne variabel suspect; jfr. forfatterens kommentarer (NBH & JP, 1977, p. 386). Ikke mindst påfaldende er det, at (IL - I\$) indgår med et ganske kort lag og ikke med det lange, fordelte lag, man på forhånd ville forvente. Variablen (IL - I\$), der i analysen af betalingsbalancen indgår med positiv regressionskoefficient, antager høje værdier fra og med 1975.1 og tjener således til at delvis neutralisere den beregnede negative effekt af den øgede, registrerede arbejdsløshed. Den her fremsatte formodning styrkes deraf, at den simple korrelation mellem (IL - I\$)-variablen og antallet af fuldtidsforsikrede (der ville være en plausibel, explicit korrektionsfaktor) er næsten 0,8.

En yderligere implikation er, at da (IL - I\$) antager relativt høje værdier også i

1972.1 og 2, fører inklusionen af denne variabel til overvurdering af den midlertidige tolds effekt.

Vedrørende det relative lønniveaus indflydelse. Den måde, på hvilken der i modellen er søgt sondret mellem virkningerne af henholdsvis national lønudvikling og valutakurser, er mangelfuld, uden at dette dog turde have større følger for konklusionerne.

Det er selvsagt fuldt berettiget at lade det kurskorrigerede relative lønniveau indgå med langt, fordelt lag. Den samlede ændring over hele perioden er stor, næsten 50 pct. – og den mere relevante størrelse, virksomhedernes relative beskæftigelsesomkostninger pr. arbejdstime, må formodes også at være øget betydeligt, omend ingenlunde nødvendigvis lige så meget. Men medens den samlede ændring er stor, er variationerne fra halvår til halvår relativt små, og i det vægtede glidende gennemsnit (som fremkommer ved det fordelte lag) er trend-elementet helt dominerende. Forfatterne ser med berettiget skepsis på værdien af at inddrage en trend med usikker fortolkning. Men den udjævnedede lønvariabel med eller uden logaritmisk transformation – adskiller sig ikke nævneværdigt fra en lineær trend ($r > 0.97$). Kun såfremt der i perioden var indtruffet en betydelig valutakursændring, havde der været en reel chance for en nogenlunde pålidelig vurdering af det kursjusterede lønforholds betydning.

Også i andre variable, de relative råvarepriser og strukturvariablen, er der et fremherskende trend-element, således at der bliver meget høj indbyrdes korrelation inden for denne gruppe af trend-dominerede variable.

Men modellen indeholder ingenlunde variable explicit repræsenterende *alle* forhold, som kan formodes i undersøgelsesperioden at have udøvet en væsentlig og over længere tid fordelt indflydelse på betalingsbalancen; navnlig tilslutningen først til Efta og siden til EF, og eventuelle forskelle mellem produktivitsudviklingen i Danmark og andre lande (i hvilken forbindelse forfatterens bemærkninger 1977, p. 384 er rigeligt sangvinske).

På baggrund af den store, relative lønstigning (selv hvis denne i nogen grad skulle overdrive væksten i virksomhedernes relative beskæftigelsesomkostninger) er det vanskeligt at forstå, at betalingsbalanceudviklingen ikke er blevet langt ugunstigere, end tilfældet er, medmindre lønudviklingen er blevet delvis modvirket af andre, ikke i modellen specificerede, gradvis virkende forhold. Såfremt formodningen er korrekt, at sådanne forhold har været af væsentlig betydning, vil en eller flere af de trend-dominerede variable fungere som opsamlingsvariabel for de pågældende, udeladte faktorer. En nærliggende kandidat for denne rolle er netop variabelen det relative lønniveau, hvis regressionskoefficient i så fald vil komme ud med en urealistisk lav værdi.

Den robusthed og pålidelighed, som tabel 1 i forfatterens indlæg nedenfor giver indtryk af, er derfor illusorisk. Hvad man højst kan slutte er, at nettoeffekten af ændringerne af det relative lønniveau, produktiviteten, markedsforholdene m.v. har været en over tiden nogenlunde stabil tendens til forøgelse af DFOL.

Forfatterens beregningsresultat indebærer, at der til opnåelse af fuld beskæftigelse og betalingsbalanceligevægt kræves en reduktion af det relative lønniveau af størrelses-

ordenen 20-25 pct., hvilket de dog, af grunde som ikke skal gentages her (se NBH & JP, p. 392), mener, er for optimistisk. Den korrekte konklusion turde være, at der ikke kan tillægges resultatet nogen vægt.

Litteratur

N. BLOMGREN-HANSEN OG JØRGEN PETERSEN, 1977, Arbejdsmarked og betalingsbalance. *Nationalekonomisk Tidsskrift* pp. 375-394.

Jørgen H. Gelting
Økonomisk Institut, Aarhus Universitet

Svar

Vedrørende ledighedens indflydelse. Relationer, der søger at bestemme ledighedens indflydelse på betalingsbalancens løbende poster, er ikke egentlige adfærdsrelationer. Som argumenter i import- og eksportfunktioner anføres normalt indenlandsk efterspørgsel, strukturen i den indenlandske efterspørgsel, den udenlandske efterspørgsel og forskellige mål for konkurrenceevnen. Men ikke ledigheden. Ledigheden er i sig selv en funktion af de argumenter, der indgår i import- og eksportfunktionerne, den demografisk bestemte tilgang til arbejdsstyrken samt sådanne sociologiske og andre forhold, der er bestemmende for, om en ikke-beskæftiget person betragter sig som (registreres som) værende uden for arbejdsstyrken eller ledig.

Det turde derfor være indlysende, at man ikke i simple betalingsbalance-arbejdsledigheds regressioner kan gøre sig håb om at afdekke nogen konstant trade off mellem arbejdsløshed og betalingsbalanceunderskud. I Geltings terminologi, »positionen af betalingsbalancebeskæftigelse trade off« vil æn-

dre sig. Ikke med »tiden«, men med de forhold, der er bestemmende for udviklingen i henholdsvis merimport og ledighed.¹

For overhovedet at være meningsfuld må en analyse af samvariationen mellem ledighed og betalingsbalanceunderskud indeholde sådanne supplerende forklarende variable, at ledigheden med rimelighed kan betragtes som et mål for det indenlandske efterspørgselstryk i forhold til produktionskapaciteten. I vores analyse indgår som supplerende variable forskellige størrelser, der er af betydning for konkurrenceevnen (relativ løn, effektiv kronekurs, differencen mellem det danske og det udenlandske renteniveau og den midlertidige told 1971-73), priserne på ikke-konkurrerende råvarer og et mål for den indenlandske efterspørgselsstruktur. Derudover har vi søgt at tage højde for

1. Tidens upålidelighed som forklarende variabel demonstreres tydeligt ved at sammenholde Geltings forskellige analyser: I Gelting (66), side 73, finder han, at »tiden« isoleret set årligt bidrager med »en årlig reduktion af vare- og tjenestebalancens deficit med et beløb svarende til mellem en trediedel og en halv procent af BNP«. Af Gelting (70), side 138, fremgår det, at »tiden« i perioden 1950-60 årligt nedbragte merimporten med 0,486 pct. af BNP, men at der i 1965 skete et skifte, således at »tiden« i perioden 1965-69 årligt forøgede merimporten med 0,486 pct. af BNP. Herom skriver Gelting (side 138): »De mest sandsynlige reale forklaringer herpå er 1960'ernes forholdsvis store lønstigninger sammenlignet med udviklingen i andre lande og i 1950'erne, samt de senere års ændringer i erhvervsudviklingen og særlig i investeringernes sammensætning«. I Gelting (78), side 15, hvortil Gelting henviser i ovenstående kommentar, er der ikke noget trend-skifte. Her finder han, at »tiden« i begge delperioderne 1957-65 og 1965-77 årligt forværrer vare- og tjenestebalancen med 0,2 pct.